

POWŚCIAĞLIWOŚCI I PRACA - SYSTEMEM WYCHOWAWCZYM BŁ. KS. BRONISŁAWA MARKIEWICZA PROPOZYCJĄ DLA WSPÓŁCZESNOŚCI

Mgr Grażyna Stanek-Czerna – DOKTORANTKA AI KRAKÓW

Doktorantka na kierunku Kulturoznawstwo na Wydziale Filozoficznym Akademii Ignatianum w Krakowie. Filolog rosyjski i angielski. Nauczyciel języka angielskiego i rosyjskiego m.in. w Katolickich Szkołach SPSK w Dąbrowie Górniczej. Przedmiotem jej badań jest duchowość i literatura chrześcijańska, etyka i prawa zwierząt w świetle nauki chrześcijańskiej (teologia praw zwierząt), etyka czci dla życia

WSTĘP

Absolwenci polskich uniwersytetów poszukują pracy, podczas gdy osoby decydujące się na wcześniejsze ukończenie niektórych typów szkół zawodowych czy techników mogą znaleźć zatrudnienie w wybranym i wyuczonym zawodzie. Największą popularnością cieszy się technik informatyk, elektronik, technik pojazdów samochodowych, obsługi turystycznej, logistik czy absolwent kierunku organizacja reklamy. Najpopularniejsze kierunki szkół zawodowych to fryzjer, kucharz i mechanik samochodowy. Jednakże to właśnie szkoły zawodowe i technika najboleśniej dotykają kuratorskie decyzje dotyczące likwidacji placówek szkolnych¹. Problem dotyczy nie tylko szkół średnich, które zmuszane są do kształcenia teoretyków ze względu na utrudnienia w znalezieniu pracodawcy, który zgodziłby się na zorganizowanie praktyk. W Niemczech czy Szwajcarii studenci zdobywają doświadczenie dzieląc swój studencki czas między naukę a pracę. Wczesne zdobywanie doświadczenia zwiększa szanse na zatrudnienie.

¹ Wykaz likwidacji szkół w samym województwie śląskim przytaczany za: <http://www.dziennikzachodni.pl/artukul/655971,199-szkol-zamknietych-1000-nauczycieli-na-bruk-w-woj-slaskim-lista,2,id,t,sa.html>: Rok 2012- Delegatura Bielsko-Biała, łącznie 40 szkół: W Bielsku-Białej: 1 szkoła podstawowa, 1 gimnazjum, 2 licea ogólnokształcące, 4 licea profilowane, 2 technika, 2 szkoły zawodowe, 1 uzupełniające LO, 4 szkoły policealne. Delegatura Częstochowa, łącznie 35 szkół: W Częstochowie zlikwidowano: 1 gimnazjum, 1 liceum ogólnokształcące, 8 liceów profilowanych, 1 technikum, 1 szkołę zawodową, 7 techników uzupełniających. Delegatura Bytom, łącznie 29 szkół: W Bytomiu zamknięte zostały: 1 przedszkole, 1 szkoła podstawowa, 4 gimnazja, 1 liceum ogólnokształcące, 2 technika, 1 technikum uzupełniające, 1 szkoła policealna. Delegatura Gliwice, łącznie 32 szkoły: W samym Zabruzie zniknęły: 1 szkoła podstawowa, 1 gimnazjum, 6 liceów profilowanych, 1 szkoła zawodowa, 3 uzupełniające LO, 3 technika uzupełniające. Delegatura Sosnowiec, łącznie 33 szkoły: W Sosnowcu zlikwidowano wyłącznie 1 gimnazjum. Delegatura Rybnik, łącznie 29 szkół: W samym Rybniku zniknęły: 1 liceum profilowane, 1 szkoła zawodowa, 1 technikum uzupełniające, 3 szkoły policealne. Wydział Nadzoru nad przedszkolami, szkołami i placówkami, 3 szkoły: W Katowicach zamknięto 1 liceum profilowane oraz 2 technika. Rok 2014- 37 szkół zgłoszonych do likwidacji, w tym systematycznie zamykane są licea zawodowe. Rok 2015- Z edukacyjnej mapy regionu zniknie lub zostanie połączonych z innymi szkołami przedszkole, 8 szkół podstawowych, 2 gimnazja, Specjalny Ośrodek Wychowawczy, 5 zasadniczych szkół zawodowych, technikum, liceum oraz 10 szkół policealnych. Zaś 68 szkół będzie wygaszonych zgodnie z reformą edukacji rozpoczętej w 2011 roku.

Płynne przejście młodych z systemu edukacji na rynek pracy będzie możliwe, gdy pracodawcy aktywnie zaangażują się w edukację praktyczną młodego pokolenia. Jest to założenie słuszne, aczkolwiek wychowanie i edukacja młodego pokolenia przez pracę straciło wartość społeczną w okresie panowania hedonistycznego konsumpcjonizmu. Obserwując młodzież szkół ponadgimnazjalnych można wyraźnie zauważyć spadek poziomu poszanowania wysiłku, pracy fizycznej przy jednoczesnym poczuciu utraty wartości moralnych i autorytetów. W przestrzeni polskiego szkolnictwa pojawiały się wyjątkowe postaci rozumiejące wagę problematyki wykształcenia zawodowego w wychowaniu młodzieży, szeroki wymiar konsekwencji braku możliwości zdobycia umiejętności zawodowych w połączeniu z zaniedbaniem moralnym, wśród których znaną rolę odegrał system wychowawczy zaproponowany przez błogosławionego księdza Bronisława Markiewicza, założyciela Zgromadzenia Świętego Michała Archaniola.

1. KRÓTKI ŻYCIORYS²

Błogosławiony ks. Bronisław Markiewicz urodził się 13 lipca 1842 roku w Pruchniku koło Jarosławia. Był ofiarnym i cenionym duszpasterzem i profesorem Seminarium Duchownego, szczególnie wrażliwym na religijne, moralne i materialne zaniedbanie dzieci i młodzieży. W swoim systemie wychowawczym zawarł nie tylko śmiałe propozycje związane z nauczaniem młodzieży ale również oficjalnie wypowiedział walkę wadom narodowym Polaków. Rozwiązanie problemów społecznych widział w dobrym wychowaniu młodzieży i podniesieniu moralnym całego społeczeństwa. W latach 1867-1885 pełnił posługę wikariusza w Harcie i przy katedrze w Przemyślu, studiował filozofię na Uniwersytecie we Lwowie i w Krakowie, był proboszczem w dwóch parafiach: Gać i Błazowa. Od 1882 roku wykładał teologię pastoralnej w Seminarium Duchownym w Przemyślu. W 1885 rozpoczął nowicjat u księży salezjanów w Turynie, gdzie złożył profesję na ręce Jana Bosko. Pierwszy zakład wychowawczy w Miejscu Piastowym zakłada ksiądz Markiewicz tuż po powrocie do Polski. We wrześniu 1897 roku odłącza się od Salezjanów w Turynie i jednocześnie wnosi prośbę do ordynariusza przemyskiego oraz do papieża o zezwolenie na założenie nowego zgromadzenia zakonnego. Przełożeni salezjańscy w Turynie za pośrednictwem biskupa Sołeckiego uwalniają Markiewicza z dniem 19 grudnia 1897 roku od ślubów wieczystych, skreślają go z katalogu Zgromadzenia i oddają pod jurysdykcję miejscowego ordynariusza.

By móc prawnie rozpocząć swoją samodzielną działalność edukacyjno-wychowawczą ksiądz Markiewicz zakłada świeckie Towarzystwo „Powściągliwość i Praca” pod patronatem św. Franciszka Salezego. W ramach działalności owego towarzystwa w latach 1893-1910 powstały zakłady wychowawcze w: Miejscu koło Krosna (obecnie Miejsce Piastowe), Pawlikowicach, Warszawie, Grobowcu Śląskim, Szywnaldzie, Lublinie, Wilnie, Rzeszowie, Skomorochach, Zborowie, Krakowie. Ksiądz Bronisław Markiewicz zmarł 29 stycznia 1912 roku. W dniu 29 września 1921 roku Biskup Krakowski Adam Stefan Sapieha wydał dekret erekcyjny nowego, polskiego Zgromadzenia Świętego Michała Archaniola a w roku 1966 roku zgromadzenie zostało zatwierdzone na prawie

² życiorys ks. B. Markiewicza cytowany za: <http://www.michalicy.pl/node/60>, dostęp 12.10.2015.

papieskim. Proces beatyfikacyjny księdza Markiewicza rozpoczął się w 1958 roku. 2 sierpnia 1994 roku został promulgowany dekret o heroiczności cnót Sługi Bożego a 19 czerwca 2005 odbyła się uroczystość beatyfikacji w Warszawie.

Ksiądz Markiewicz mówił: „Chciałbym zebrać miliony dzieci opuszczonych ze wszystkich narodów i za darmo je żywić, ubierać na duszy i ciele”³. Jego system wychowawczy w swych podstawowych założeniach był spójny z systemem salezjańskim, stworzonym przez Jana Bosko, opartym na dawaniu dobrego przykładu, na przyjaznym współżyciu wychowawców i wychowanków oraz na podkreśleniu znaczenia zorganizowanej pracy. W swoim niespisanym systemie pedagogicznym dokonał Bronisław Markiewicz podziału systemu wychowawczego na sześć rodzajów. Wychowanie narodowe oceniał jako najistotniejsze w okresie braku własnej państwowości. Za jedną z głównych przyczyn upadku narodu polskiego uważał brak oświaty. Podnieść poziom życia młodzieży a wraz z nią i całego społeczeństwa należało przez wypracowanie w wychowankach obowiązkowości, rzetelności i odpowiedzialności. Nie wystarczy twierdzić, że kocha się ojczyznę, przede wszystkim należy dla niej pracować. „Zadawajmy sobie, jeśli potrzeba, gwałt do pracy, kochajmy się w pracy, starajmy się te same uczucia wzbudzać względem pracy w osobach u nas przebywających. Niechaj one, powracając do domów swoich, zaniosą do nich część pracy, pokute przez pracę, naprawę życia i podźwigniecie kraju przez pracę. Niech one przykładem swoim podtrzymują to azjatyckie mniemanie, że próżniactwo jest początkiem wielkich upadków materialnych i moralnych i że pracowitością podnoszą się rodziny i narody”⁴. Głębokie poczucie patriotyzmu i świadomość, że efekty obecnej pracy będą owocować dla przyszłych pokoleń było znamienne dla wszystkich wychowawców i wychowanków markiewiczowskich placówek.

Wychowankowie zakładów zainicjowanych przez ks. Markiewicza pochodzili ze środowisk zaniedbanych, często przestępczych, dlatego też wymagali gruntownej przemiany moralnej, by stać się w przyszłości osobami wnoszącymi do społeczeństwa pożytek. Służyć temu ma wychowanie moralne, które uczy, że praca uszlachetnia człowieka i jest najlepszym lekarstwem przeciw moralnemu zepsuciu. Jednocześnie w procesie wychowania estetycznego kształtowano osobistą kulturę, wrażliwość na piękno oraz zwracano uwagę na rozwój zdolności artystycznych wychowanków.

Poza pracą fizyczną chłopcy, a w późniejszych latach i dziewczęta, pobierali naukę w ramach kształcenia elementarnego i zawodowego. Odbywały się lekcje języka polskiego, przede wszystkim polskiej literatury, historii, geografii, nauk przyrodniczych, matematyki, zasad myślenia, zasad religii. Przedmioty zawodowe uczyły sadownictwa, ogrodnictwa, rolnictwa, pszczelarstwa, introligatorstwa, ciesielstwa, budownictwa, ale i śpiewu czy gry na instrumentach. Istotnym jawi się tu element samokształcenia i samowychowania, gdyż ks. Markiewicz widział w wychowaniu do samodzielności podłoże do najowocniejszego przygotowania młodzieży do dorosłego życia. Podobnemu celowi służyło wyrobienie tężyzny fizycznej u młodzieży w trakcie zorganizowa-

³ S. Kluz, *Realista*, Michalineum, Miejsce Piastowe- Struga Warszawska, 1978, s.6

⁴ B. Markiewicz, *Przewodnik dla wychowawców młodzieży opuszczonej i wskazówki do socjalnej*, Miejsce Piastowe, t II, s. 221

nych wypraw krajoznawczych, gier i zabaw na świeżym powietrzu. Wychowanie religijne było niejako spoiwem łączącym wszystkie ogniwa pracy wychowawczej.

Istotne założenia ideowo programowe koncepcji wychowawczej B. Markiewicza znalazły swój wyraz w Statucie „Towarzystwa Powściągliwość i Praca”. Był on wzorowany na Konstytucjach św. Franciszka Salezego, zatwierdzonych w 1874 roku. Sięgając po dawny tekst ks. B. Markiewicz wskazywał na ciągłość i tradycję, z której wyrasta jego koncepcja wychowania. Statut mówił, że celem Towarzystwa jest chwała Boża i dobro społeczeństwa przez praktykowanie czynów miłosierdzia i doskonalenie się jego członków. Środkami do osiągnięcia tych celów miały być domy wychowawcze – wzorowane na zakładach ks. Jana Bosco, w których młodzież najuboższa, zwłaszcza sieroty, znajdują przytułek, a poprzez pracę w odpowiednim zakładzie rzemieślniczym zapracują na swe utrzymanie i przygotowują się do samodzielnego życia, zdobywając wykształcenie zawodowe. Statut Towarzystwa został zatwierdzony przez namiestnictwo 18 stycznia 1898 roku. Za podstawę wychowania przyjęto współpracę człowieka z łaską. Wartość życia religijnego jednak była postrzegana w powiązaniu z dobrem społecznym. Środkiem do rozwiązywania trudności socjalnych miała być powściągliwość, rozumiana, jako naczelną sprawność obejmująca całego człowieka i wszystkie jego władze. W programie wyróżniano potrójną pracę: duchową – wysiłek i dążenie człowieka do osiągnięcia celów nadprzyrodzonych, fizyczną – cielesną, ręczną, traktowaną jako nakazaną przez Boga, umysłową – dążenie do ubogacania swego umysłu nowymi zagadnieniami z zakresu różnych nauk.

Nikt w zakładach nie był zwolniony z obowiązku pracy a jednak chłopcy nie traktowali pracy jako obowiązku przykrego. Wynikało to z umiejętności doboru zadań dla każdego indywidualnie, tak, by wykonywana praca mogła sprawiać przyjemność.

Bł. Bronisław Markiewicz ujął dwie wartości- powściągliwość i pracę- w jedną kategorię. Powściągliwość w tomistycznym ujęciu jest częścią składową umiarkowania. „Umiarkowanie jest cnotą moralną, która pozwala opanować dążenie do przyjemności i zapewnia równowagę w używaniu dóbr stworzonych. Zapewnia panowanie woli nad popędami i utrzymuje pragnienia w granicach uczciwości. Osoba umiarkowana kieruje do dobra swoje pożądania zmysłowe, zachowuje zdrową dyskreję i nie daje się uwieść... by iść za zachciankami swego serca (Syr 5,2)”. (KKK 1809). Ks. Markiewicz powtarzał, że powściągliwość należy koniecznie wprowadzić do systemu wychowawczego, gdyż dzięki niej można ze skutkiem przeciwdziałać chorobie wieku, za jaką uważał chęć używania. Powściągliwość rozumiana najczęściej jako umiar, zajmowała w jego systemie pierwszoplanową pozycję i nadawała charakter życiu zakładowemu. Jest podniesiona do rangi najważniejszej cnoty, nazywając ją matką i źródłem wszystkich cnót. Bł. Bronisław Markiewicz jest ponadto prekursorem nowoczesnego rozumienia powściągliwości, pojmowanej dziś na sposób określonej postawy społecznej, która najchętniej kojarzy się z oszczędnością, pracowitością i hartem ducha. Koniunkcja powściągliwości i pracy posiada podwójny walor, z jednej strony integruje całego człowieka i jego działania, z drugiej oba elementy mają znaczenie dopełniające siebie nawzajem. Praca duchowa wzmacnia wolę, przez co wpływa na zachowanie trzeźwości i wstrzemięźliwości, umysłowa ćwiczy człowieka w pokorze, fizyczna pomaga za-

chować czystość i uszlachetnia wrażliwość. Tak pojęta powściągliwość i praca jest immanentną potrzebą psychofizycznej struktury człowieka, a jej rola polega na umacnianiu i uzdalnianiu poszczególnych jego władz do pełnego realizowania aktów ludzkich i przeżywania wartości etycznych.⁵ W systemie wychowawczym markiewiczowskich zakładów jego cele, środki, normy i metody wychowawcze charakteryzują założenia powściągliwości i pracy, tworząc system uniwersalny, łączący naturę z transcendencją. Teologia przedstawia pracę jako powinność moralną, warunkiem koniecznym rozwoju człowieka jako indywidualnej jednostki oraz w skali społeczeństwa. Ukazując wartość pracy fizycznej ks. Markiewicz jednocześnie podkreśla dopełniający charakter pracy umysłowej. Jego zdaniem wykształcenie jedynie umysłowe jest połowiczne, gdyż doprowadza do niezaradności życiowej. „Im umiejętniej umysł kierował ręką, tym ręką, tym ręką skuteczniej wymagała na umyśle wysiłki potrzebne jej do przyjsia z pomocą i tym sposobem ręką co najmniej o tyle stała się mistrzynią umysłu, o ile był umysł mistrzem ręki. Czyż nie ci właśnie są w najistotniejszym znaczeniu dobroczyńcami ludzkości, którzy łamiąc się osobiście z trudnościami pracy ręcznej, odkrywali prawa mechaniki i ich przeróżne zastosowanie w praktyce codziennej”⁶. Praca duchowa zwraca uwagę na pracę fizyczną i umysłową ku celowi nadprzyrodzonemu. Wszystko jest nam dane przez Boga ale nic nie może być celem samym w sobie, choć było tak szlachetnym jak praca, służyć ma jego uświęceniu. Rozwiązania wychowawcze ks. Markiewicza były silnie osadzone w ówczesnych realiach społecznych wsparte jednocześnie na silnych filarach moralnych i religijnych. Wychowanków prowadzić należało w atmosferze miłości, zrozumienia i serdeczności. Eliminowano kary, które stosowane bardzo rzadko, w razie wyjątkowej konieczności miały służyć uzdrowieniu psychiki dziecka, gdyż „wykroczenia są wynikiem lekkomyślności i niestałości, słowem słabości moralnej wychowanka, a za słabość nie wymierza się kary, lecz przeciwnie, lecz się ją za pomocą lekarstw odpowiednich i umiejętnie odmierzonych”⁷. W systemie markiewiczowskim nie chodziło o definitywne zlikwidowanie kar, ale o umiejętne ich stosowanie jako pozytywnego środka wychowawczego. Używano kar, gdy wychowanek świadomie i dobrowolnie popełniał przewinienie, jednak nie wymierzano ich natychmiast, dając dziecku możliwość poprawy. Równocześnie ks. Markiewicz uważał, że nie jest odpowiednim nagradzanie wychowanków za dobre sprawowanie się, czy wykonywanie powierzonych obowiązków. Dążono, by nagrodą jako taką było wewnętrzne samozadowolenie, satysfakcja z własnych możliwości umiejętności, które to podejście do stosowania nagród wynikało z założeń funkcjonowania zakładów jako domów rodzinnych. Nie dawano nagród za pracę, ale też nie zlecano pracy za karę, dobre wywiązywanie się z obowiązku nagradzane było wykonywaniem właśnie takiej pracy, jaką najbardziej wychowanek lubił. Praca, która potrzebna jest człowiekowi ze względu na swe aspekty ekonomiczne

⁵ R. Andrzejewski, „Powściągliwość i praca” jako kryteria wychowania w ujęciu ks. Bronisława Markiewicza, [w:] *Myśl Pedagogiczna ks. Bronisława Markiewicza. Materiały z sesji naukowej zorganizowanej 18 kwietnia 1997 roku w Rzeszowie*, red. J. Homplewicz, A. Garbarz, Rzeszów, 1997, s.46

⁶ B. Markiewicz, *Przewodnik dla wychowawców młodzieży opuszczonej i wskazówki do rozwiązania kwestii socjalnej*, dz. cyt., s. 250

⁷ B. Markiewicz, *O użyciu metody uprzedzającej przy wychowaniu młodzieży (według ks. Bosko)*, „*Powściągliwość i Praca*” 1 (1898) nr 2, s.14 w: *Myśl pedagogiczna ks. Bronisława Markiewicza*, Rzeszów, 1997, s.114

i społeczne, jest jednocześnie jest jednocześnie jednostkową odpowiedzią Bogu za dar czasu, jest służbą w poczuciu odpowiedzialności za innych⁸.

Praca w pedagogice Markiewicza, poza aspektem ekonomicznym, prakseologicznym, społecznym czy psychologicznym, w swym aspekcie religijnym jest służbą. Powściągliwość razem z pracą, gdzie powściągliwość staje się czynnikiem własnej odpowiedzialności za innych. Stawanie się dobrym wychowawcą to stwarzanie w sobie wzorca wstrzeźliwości. Każdy system wychowawczy pada, gdy nie uwzględnia słabej natury człowieka. Niemodny we współczesnej pedagogice system prewencyjny opiera się na budowaniu autorytetu, na świadectwie życia wychowawcy. „Podobne skojarzenia wiążą się ze sprawą pracy: gdy inni patrzą na pracę człowieka, na całe jego w niej zaangażowanie, to zarysowują się jednocześnie pewne odniesienia własnej za innych odpowiedzialności. Tak oto rodzą się te miary całej ludzkiej wspólnoty współpracy i współbywania, a także współodpowiedzialności. tak można dojrzywać do wspólnoty, współżyjąc i współpracując z innymi”⁹. System prewencyjny to również akceptacja i szacunek dla każdej osoby z uwzględnieniem jej osobistych talentów i ograniczeń, jej osobistej drogi rozwoju i powołania, towarzyszenie w osobistej drodze rozwoju integralnego każdego ucznia, dialog jako forma budowania relacji międzyosobowych. „Chodzi tu o dostrzeżenie w każdym wychowanku istoty wolnej i odpowiedzialnej, rozumnej, wrażliwej na dobro, piękno i prawdę. Osoba taka jest zdolna do samorealizacji i twórczości, do autorefleksji. Dziecko najpierw nieświadomie, drogą naśladownictwa i empatii, dążąc do nagrody, z czasem coraz bardziej świadomie chcąc zadowolić innych – wartościuje rzeczywistość według przyswojonych standardów. Nie ma więc w jego rozwoju momentu wolnego od wpływów na wartościowanie. Naturalna rola dorosłych w tym procesie to dostarczanie jasnych, zrozumiałych kryteriów, konsekwentne wobec deklarowanych wartości reakcje i zachowania a równocześnie cierpliwe wyjaśnianie, dyskusowanie racji, stopniowe pozostawianie coraz większej przestrzeni na własne próby wartościowania”¹⁰. Dążeniem wychowawców jest aby przekazywane przez nich wzorce zachowań, zasady, normy były świadomie i dobrowolnie akceptowane przez podopiecznych i aby stały się wytyczną do samodzielnej zmiany ich poglądów i postaw¹¹. A więc podmiotowe traktowanie wychowanka w systemie zapobiegawczym doceniane było jako ważny czynnik efektywności wychowawczej, może więc system ten stać się na nowo atrakcyjny, gdyż efektywność współcześnie jest bodajże najistotniejszym elementem wychowawczym¹². Idee wychowawcze Bronisława Markiewicza aktualne są więc w wymiarach świeckim i religijnym. Kultura

⁸ Por. R. Stojeczka-Zuber, *System wychowawczy księdza Bronisława Markiewicza*, Michalineum, Marki, 2001, s.48-49

⁹ *Mysł Pedagogiczna ks. Bronisława Markiewicza. Materiały z sesji naukowej zorganizowanej 18 kwietnia 1997 roku w Rzeszowie*, dz. cyt., s.173

¹⁰ K. Olbrycht, *Wychowanie do wartości*, <http://www.fidesratio.org.pl/files/plikipdf/olbrycht1.pdf>, dostęp 20.04.2015

¹¹ K. Winiarski, *Aktywność Wychowawcza Zgromadzenia Świętego Michała Archaniola na przykładzie działalności Oratorium im bł. ks. Bronisława Markiewicza w Toruniu*, Toruń, 2008, s.170

¹² K. Winiarski, *Aktywność Wychowawcza Zgromadzenia Świętego Michała Archaniola na przykładzie działalności Oratorium im bł. ks. Bronisława Markiewicza w Toruniu*, dz.cyt., s.39

pozostająca wartością świecką nie występuje tu w oderwaniu od wiary, lecz integruje się z nią w stwarzaniu wszechstronnie rozwiniętej osobowości. Religijny charakter ludzkiej osoby wydobywa z pojęcia pracy bardzo istotne cechy, które je od zwyczajnych wyobrażeń mocno odróżniają. „Chrześcijanin wszak nie może tego przeoczyć, że jest zobowiązany do zachowania pewnej koniecznej hierarchii w zakresie celów pracy, że ta musi respektować suwerenność jego życia duchowego, że w pierwszym rzędzie winna służyć do zaspokojenia najbardziej zasadniczych potrzeb człowieka, przychodzić z pomocą bliźniemu, łagodzić cierpienie.” Niestety rzecz można, że w technokratycznej, zurbanizowanej cywilizacji uległy przytłumieniu naturalne instynkty człowieka. Zaś anarchia obyczajowa rozprzestrzeniająca się obecnie wywołała zamęt nawet w tych pojęciach, które były respektowane przez stulecia. To wszystko sprawia, że potrzeba dziś ogromnego wysiłku, ażeby tego wewnątrznie zdeorganizowanego człowieka wychować, rozbudzić w nim elementarny zmysł moralny, przywrócić mu przez sama naturę zaszczipione, a zatracone w pseudocywilizacyjnym systemie zdolności do spełniania zadań związanych z ojcostwem, macierzyństwem, patriotyzmem. Jednakże słowa „z młodzieży można, jak z gliny, ulepić najlepszy materiał”¹³ wciąż nadają sens wychowaniu do wartości. „Te tysiące młodzieży dobrze wychowanej i wyuczzonej cnót, to dobra, świetlana przyszłość narodu. „Jeśli przez wychowanie rozumie się wszelkie, intencjonalne i nieintencjonalne oddziaływania kształtujące człowieka, czy nawet więcej – działania ukierunkowane na pożądaną cel, to znaczy na jakiś ideał człowieka, a także na wywołanie w człowieku koniecznych na tej drodze zmian, u jego podstaw mogą leżeć bardzo różne wartości, wyznaczone przez poszczególnych wychowawców (głównie rodziców i nauczycieli), środowiska i instytucje wychowujące, wreszcie – przez społeczeństwo”¹⁴. „Wychowanie osoby ludzkiej jest wychowaniem do wartości, jakimi są w pierwszym rzędzie godność i powołanie człowieka. Powołaniem tym jest poszukiwanie prawdy, dążenie do odkrytego w prawdzie dobra, kontemplowanie piękna i tworzenie warunków do jego ujawniania się w świecie. Jest to powołanie do miłości jako bycia bezinteresownym darem dla drugiego. Wychowanie do wartości osobowych powinno uwzględniać w programach i ich realizacji zasadnicze etapy dojrzewania do wartości, ich przyswajania, dobrowolnego wybierania, wiernego realizowania. Nie można zakładać, że osobowe dojrzewanie dokonuje się niejako automatycznie, jedynie w wyniku dobrej woli i pozytywnych intencji środowiska wychowawczego, ogólnie akceptującego, nawet zapisującego w dokumentach programowych wartości osobowe, nie wprowadzając ich ani w szczegółowe treści, ani w metody i formy działania edukacyjnego”¹⁵. Markiewiczowski system współpracy wychowawcy z wychowankiem, obserwacja, wymiana myśli prowadzące do współdziałania na rzecz budowania wspólnoty, zgodnie z myślą Katarzyny Olbrycht, leży u podstaw założeń współczesnych szkół katolickich.

¹³ B. Groch, *Ks. Bronisław Markiewicz a sprawa odrodzenia Polski*, Towarzystwo Św. Michała Archanioła Miejsce Piastowe, 1926, s. 72

¹⁴ K. Olbrycht, *Wychowanie do wartości – w centrum aksjologicznych dylematów współczesnej edukacji*, „Paedagogia Christiana” 1/29 (2012), s.94

¹⁵ Tamże, s.101

Aktualnie działające placówki wychowawcze prowadzone przez Zgromadzenie Św. Michała Archanioła można podzielić na trzy grupy w zależności od ich charakteru. Są to domy dziecka, placówki socjoterapeutyczno-wychowawcze oraz szkoły. Do domów dziecka prowadzonych przez Zgromadzenie Księży Michalitów zaliczamy: Dom Dziecka „Moja Rodzina” w Prałkowcach k/Przemysła, założony 1 września 1994 roku, Dom Dziecka w Pawlikowicach wychowawcze to: Ośrodek Wychowawczo-Profilaktyczny „Michael” w Warszawie, Stowarzyszenie Opieki nad Dziećmi „Oratorium” im. ks. Bronisława Markiewicza w Stalowej Woli, Stowarzyszenie Troski o Dzieci i Młodzież „Oratorium Twój Dom” im. ks. Bronisława Markiewicza / k. Wieliczki - założony 18 maja 1993 r. Placówki socjoterapeutyczno w Krośnie, Stowarzyszenie Opieki Nad Dziećmi Opuszczonymi w Toruniu. Do szkół tych zaliczamy: Katolickie Liceum Ogólnokształcące i Katolickie Gimnazjum Zgromadzenia św. Michała Archanioła im. ks. Bronisława Markiewicza w Krośnie, Michalicki Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. ks. Bronisława Markiewicza w Miejscu Piastowym, Liceum Ogólnokształcące przy Niższym Seminarium Duchownym Zgromadzenia Księży Michalitów w Miejscu Piastowym, Ośrodek Szkolno-Wychowawczy, Gimnazjum, Szkoła Zawodowa w Markach-Strudze¹⁶.

Domy Dziecka troszczą się dzieci i młodzież z rodzin najczęściej najuboższych, zaniedbanych, niewydolnych wychowawczo. Są to katolickie, niepubliczne, socjalizacyjne placówki prowadzone dla chłopców w wielu od 3-18 lat (wyjątkowo do 24). Są to placówki integracyjne, przyjmujące również wychowanków niepełnosprawnych. Ich rozwój psychofizyczny, możliwości i potrzeby bardzo zróżnicowane. Większość z nich to dzieci, wymagające szczególnej troski i wszechstronnej pomocy ze strony wychowawców. *Domy zatrudniają* księży i osoby świeckie w wymiarze koniecznym do zapewnienia dzieciom bezpieczeństwa i indywidualnej, prawidłowej opieki. Działanie rewalidacyjne to gruntowne poznanie dzieci, kształtowanie dobrych warunków rewalidacji, kompensacja zaburzeń czy braków. Ważna też jest korekta defektów i zniekształceń oraz fizyczne i umysłowe usprawnianie. Działania wychowawcze to przede wszystkim stworzenie możliwości indywidualnego rozwoju dziecka, jego zdolności i zainteresowań, to wykształcenie systemu wartości opartych na wartościach chrześcijańskich. Michalickie szkoły duży nacisk kładą na system doradztwa oraz zajęć związanych wyborem kierunku kształcenia. Współpracują z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, poradniami specjalistycznymi oraz innymi instytucjami świadczącymi poradnictwo i pomoc specjalistyczną Szkoły realizują cele i zadania określone odpowiednio w ustawie o systemie oświaty oraz w przepisach wydanych na jej podstawie. Realizując te cele i zadania kształtują środowisko wychowawcze wspomagające pełny i integralny rozwój osoby oraz udziela uczniom wsparcia opiekuńczo-wychowawczego, umożliwiając zdobycie wiedzy i umiejętności, przygotowują uczniów do dokonania świadomego wyboru kierunku dalszej edukacji, wspomagają ucznia w jego wszechstronnym rozwoju i tworzą pozytywnie oddziałujące środowisko wychowawcze¹⁷.

¹⁶ Wykaz placówek zawarty [w:] K. Winiarski, *Aktywność Wychowawcza Zgromadzenia Świętego Michała Archanioła na przykładzie działalności Oratorium im. bł. ks. Bronisława Markiewicza w Toruniu*, dz. cyt., s.40

¹⁷ Por. K. Winiarski, *Aktywność Wychowawcza Zgromadzenia Świętego Michała Archanioła na przykładzie działalności Oratorium im. bł. ks. Bronisława Markiewicza w Toruniu*, s. 41-43

PODSUMOWANIE

Aktualność myśli pedagogicznej błogosławionego księdza Bronisława Markiewicza, założyciela Towarzystwa „Powściągliwość i Praca”, zaprezentowana została jako propozycja rozwiązania współczesnych problemów edukacji i wychowania w Polsce. Ks. Markiewicz, będąc wychowawcą a zarazem świadkiem wiary i ewangelizatorem, uczynił proces wychowawczy głównym celem działalności Towarzystwa „Powściągliwość i Praca” przy jednoczesnej refleksji nad ówczesną sytuacją społeczną. Błogosławiony podkreśla rolę wychowania przez uzdalnianie młodzieży do zaangażowania w różne typy pracy: pracę duchową, umysłową, i fizyczną, przy czym podkreśla istotność pracy fizycznej, mówiąc, że powinna ona mieć tym większe znaczenie w procesie kształtowania młodej osobowości, im mniej jest doceniana i szanowana. W całym procesie wychowania szczególnie ważne było dla duchownego odniesienia do wspólnoty rodzinnej, jako podstawowego, naturalnego środowiska wychowawczego.

Problematyka wychowania do wartości przez pracę jest bliska autorce referatu, jako czynnemu nauczycielowi szkół zawodowych i osobie duchowo związanej z działalnością zgromadzenia Michalitów. Współczesna oświata, z przestrzeni której praktycznie wyeliminowano zasadność wykształcenia zawodowego, boryka się z problemami związanymi z wciąż obniżającym się poziomem motywacji uczniów do zdobywania wiedzy praktycznej. Wzrost poczucia bezcelowości nauki w kręgach młodzieżowych i konsumpcjonizm, przy jednoczesnym niskim poziomie świadomości społecznej i kryzysie rodziny i autorytetów jest przyczynkiem do zatrzymania się nad propozycją metody wychowawczej bł. ks. Bronisława Markiewicza.

STRESZCZENIE

Tematem referatu jest aktualność myśli pedagogicznej błogosławionego księdza Bronisława Markiewicza, założyciela Towarzystwa „Powściągliwość i Praca”, przy jednoczesnej refleksji nad ówczesną i obecną sytuacją społeczną i zawodową młodych absolwentów polskich szkół średnich i wyższych. Wzrost poczucia bezcelowości nauki w kręgach młodzieżowych i konsumpcjonizm, przy jednoczesnym niskim poziomie świadomości społecznej i kryzysie rodziny i autorytetów jest przyczynkiem do zatrzymania się nad propozycją metody wychowawczej bł. ks. Bronisława Markiewicza

SUMMARY

The problem analysed in the paper is the contemporary value of pedagogical thought of Blessed Father Bronislaw Markiewicz, the founder of the Society “Moderation and Work” with the reflection on the contemporary social and occupational situation of Polish graduates. Increasing sense of futility of education among teenagers, consumerism on the one hand and low level of social awareness and crisis of family and authorities on the other, may be the reason to stop on the educational method suggested by Bl. Fr. Bronislaw Markiewicz.

BIBLIOGRAFIA

- Data E., Oddał serce ubogim dzieciom i młodzieży, Michalineum, Marki, 2011
- Dzieło-myśl-duchowość ks. Bronisława Markiewicza (1842 -1912).Praca zbiorowa pod redakcją ks. Waleriana Moroza CSMA, Wydawnictwo „Michalineum”, Marki – Struga, 1993
- Groch B., ks. Bronisław Markiewicz a sprawa odrodzenia Polski, Towarzystwo św. Michała Archanioła, Miejsce Piastowe, 1926
- Kluz St., Realista, Michalineum, Miejsce Piastowe- Struga Warszawska, 1978
- Kustra Cz., Powściągliwość i praca w wychowaniu człowieka. Współczesne odczytanie koncepcji wychowawczej ks. Bronisława Markiewicza (1842 – 1912). Toruń, 2002
- Markiewicz B., Przewodnik dla wychowawców młodzieży opuszczonej oraz wskazówki do rozwiązywania kwestii socjalnej. t. 1-2. Miejsce Piastowe 1912
- Markiewicz B., Trzy słowa do starszych w narodzie, Michalineum, 2000
- Mysł Pedagogiczna ks. Bronisława Markiewicza. Materiały z sesji naukowej zorganizowanej 18 kwietnia 1997 roku w Rzeszowie, red. Janusz Homplewicz, Andrzej Garbarz, Rzeszów, 1997
- Stachura M., Wszedł między lud. Rzecz o Słudze Bożym ks. Bronisławie Markiewiczu, Instytut Wydawniczy “Pax”, Warszawa, 1981
- Stojecka-Zuber R., System wychowawczy księdza Bronisława Markiewicza, Michalineum, Marki, 2001
- Święciński J.M., Z perspektyw michalickiego hasła powściągliwość i praca, t.1-2, Biblioteka księży Michalitów, Kraków, 2001
- Testament Bł. ks. Bronisława Markiewicza, „Powściągliwość i Praca”, 15.04.1912r.
- Winiarski K., Aktywność Wychowawcza Zgromadzenia Świętego Michała Archanioła na przykładzie działalności Oratorium im bł. ks. Bronisława Markiewicza w Toruniu, Toruń, 2008

*Uczestnicy Międzynarodowej Konferencji Naukowej na temat:
„Znaczenie aksjologii w kontekście krajów wspólnoty wszechradzkiej”. Vac, 11 listopada 2015 roku*